

УДК 658.8

Григорій Азаренков
Ірина Дзьобко**Grygorii Azarenkov**
Iryna Dzobko**ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЛОГІСТИКО-ОРІЄНТОВАНОГО УПРАВЛІННЯ ПРОМИСЛОВИМ ПІДПРИЄМСТВОМ****FORMATION OF THE SYSTEM FOR INFORMATION SUPPORT
OF LOGISTICS-ORIENTED MANAGEMENT BY INDUSTRIAL ENTERPRISE**

У статті представлено методичний підхід до формування системи інформаційного забезпечення логістико-орієнтованого управління промисловим підприємством, що являє собою комплексну методологію управління витратами на основі даних поопераційного обліку, яка ґрунтується на інформації про стан основних бізнес-процесів та їх взаємозв'язку з допоміжними (обслуговуючими) процесами. Для отримання достовірної інформації щодо вартості означених бізнес-процесів слід забезпечити високий ступінь деталізації та гнучкості інформації на етапах ідентифікації логістичних операцій. Запропонована поопераційна система обліку логістичних витрат передбачає встановлення для кожного бізнес-процесу бази розподілу, яка пояснює причину витрат та визначає інтенсивність використання ресурсів. На думку авторів, поопераційна система калькулювання ґрунтується на постулаті, що продукція не є причиною виникнення витрат, а є причиною здійснення операцій, в результаті яких виникають витрати.

Ключові слова: логістичний підхід, логістичні витрати, поопераційна система обліку, бізнес-процеси, інформаційне забезпечення.

В статье представлен методический подход к формированию системы информационного обеспечения логистико-ориентированного управления промышленным предприятием, который является комплексной методологией управления расходами на основе данных пооперационного учета, основанной на информации о состоянии основных бизнес-процессов и их взаимосвязи со вспомогательными (обслуживающими) процессами. Для получения достоверной информации о стоимости указанных бизнес-процессов следует обеспечить высокую степень детализации и гибкости информации на этапах идентификации логистических операций. Предложенная пооперационная система учета логистических расходов предусматривает установление для каждого бизнес-процесса базы распределения, которая объясняет причину расходов и определяет интенсивность использования ресурсов. По мнению авторов, пооперационная система калькулирования основана на постулате, что продукция не является причиной возникновения расходов, а является причиной совершения операций, в результате которых возникают расходы.

Ключевые слова: логистический подход, логистические расходы, пооперационная система учета, бизнес-процессы, информационное обеспечение.

This paper presents methodological approach to the formation of the system for information support of logistics-oriented management by industrial enterprise, which is a comprehensive cost management methodology on the basis of functional accounting data, based on information about the state of key business processes and their relationship with subsidiary (service) processes. To obtain reliable information about the cost of specified business processes one should ensure a high degree of specification and flexibility of information at the stages of logistics operations identification. The proposed functional accounting system of logistics costs provides the establishment for every business process the base of distribution, which explains the cause of costs and determines the intensity of resource use. According to the authors, functional calculation system is based on the postulate that the products are not the cause of the cost, but the cause of transactions that result in costs arising.

Keywords: logistics approach, logistics costs, functional accounting system, business processes, information support.

Постановка проблеми. Зростання динамічності й непередбачуваності ринкового середовища, виникнення нових проблем сучасної економіки, потреби підтримки стійкості функціонування під-

приємства й забезпечення його випереджального розвитку, перш за все, потребують володіння якісною інформацією та формування відповідного забезпечення.

Аналіз останніх джерел досліджень і публікацій. Внесок у формування інформаційного забезпечення зробили багато як вітчизняних [1–4], так і закордонних [5, 8–9, 13] вчених. Однак сучасні умови інтеграції та глобалізації акцентують увагу на застосуванні у менеджменті нових, прогресивних підходів, яким є логістичний підхід, реалізований у логістико-орієнтованому управлінні. Саме для логістико-орієнтованого управління ставиться за мету сформувати систему інформаційного забезпечення.

Постановка завдання. Результати досліджень щодо формування логістичного підходу до управління дозволити сформулювати такий висновок: логістико-орієнтоване управління промисловим підприємством – це своєчасна, з урахуванням життєвого циклу, оптимальна динамічна зміна організаційно-економічного, організаційно-технологічного й іншого доцільного стану систем, що забезпечує прискорене зростання якості й обсягів обслуговування споживачів порівняно зі зростанням сукупних витрат на нього при компромісно збалансованих між собою внутрісистемних і зовнішніх зв'язках. При цьому сукупність внутрішніх і зовнішніх відносин повинна забезпечувати такий кругообіг життєвого циклу, в якому виключалися б етапи регресу й загибелі, що забезпечується за рахунок здійснення попереджуючої оптимізаційної трансформації, чого неможливо досягти без дієвого інформаційного забезпечення.

Виклад основного матеріалу. Під забезпеченням розуміють сукупність заходів і засобів, створення умов, що сприяють нормальному здійсненню економічних процесів, реалізації запланованих програм, проектів, підтримці стабільного функціонування економічної системи та її об'єктів, усуненню порушень нормативних актів [1].

В наявній літературі більш усталеним є поняття інформаційного забезпечення функціонування підприємства, яке, в свою чергу, має безліч тлумачень. Так, В. В. Смирнова під інформаційним забезпеченням діяльності підприємства розуміє сукупність форм, методів та інструментів управління інформаційними ресурсами, необхідних і придатних для реалізації аналітичних та управлінських процедур, що забезпечують стабільне функціонування підприємства, його стійкий перспективний розвиток [2].

Деяко інший підхід має місце у авторів з Житомиру [3], де інформаційне забезпечення розглядається як економічна категорія, сутність якої полягає в стимулюванні інформаційного обміну між суб'єктами взаємодії. Цей підхід тісно перетинається з пропозиціями М. Д. Крамчанінової [4], яка пропонує розглядати інформаційне забезпечення як підсистему в системі управління підприємством, що повинна включати три організаційні моменти: організацію масиву інформації, організацію потоків інформації, організацію переробки інформації. Ці організаційні питання мають бути реалізовані на всіх рівнях системи управління в рамках партнерства підприємства з власними контрагентами [4].

Більш спрощеним є підхід, поданий у роботі [5], де інформаційне забезпечення розглядається як комплекс програмно-технічних засобів і методів виробництва, обробки й використання інформації.

Б. А. Райзберг, у свою чергу, виділяє два різні підходи до визначення інформаційного забезпечення, розглядаючи його і як інформацію, яка необхідна для управління економічними процесами, що утримуються в базах даних інформаційних систем, і як створення інформаційних умов функціонування системи, забезпечення необхідною інформацією, включення в систему засобів пошуку, отримання, збереження, нагромадження, передачі, обробки інформації, організації банків даних [6]. На нашу думку, саме друге тлумачення більш тісно перетинається з проблемою формування інформаційного забезпечення системи управління підприємства, що базується на засадах логістики.

Часто інформаційне забезпечення співвідносять з логістичними інформаційними системами. Зокрема, якщо прийняти підхід В. В. Родкіної [7], інформаційне забезпечення логістико-орієнтованого управління можна визначити як інтерактивну структуру, що включає персонал, обладнання і процедури, об'єднані інформаційним потоком, використовуваним логістичним менеджментом для планування, регулювання, контролю та аналізу функціонування й розвитку підприємства [7].

Близьким до означеного тлумачення є подане у роботі [8] поняття інформаційного обслуговування, під яким розуміють забезпечення фахівців необхідною науково-технічною інформацією, що здійснюється інформаційними службами. При цьому вважається, що найбільш перспективним напрямом розвитку інформаційного обслуговування є розробка й практична реалізація систем виробни-

чого поширення інформації, в яких враховуються індивідуальні особливості фахівців – споживачів інформації – та їхні конкретні запити.

Водночас слід звернути увагу на те, що будь-яка інформація, яка виникає в системі управління підприємством, повинна мати певне технологічне й організаційне підґрунтя для підтримки власного існування. В основу цього пропонується покласти наявні на кожному підприємстві облікові системи. При цьому формування інформаційного забезпечення повинне ґрунтуватися на чіткій взаємодії інформаційних служб і на застосуванні сучасних систем пошуку, збереження, відтворення й передачі інформації. З одного боку, цей підхід обумовлює необхідність постійного вдосконалення й впровадження у діяльність підприємства найбільш дієвих інформаційних систем, з другого, – значна кількість дослідників [1–13] розглядає сформоване на підприємстві інформаційне забезпечення як певну конкурентну перевагу.

Тут варто звернути увагу на взаємозв'язок між оргструктурою підприємства та наявними інформаційними системами. Нерідко вважається, що за рахунок використання інформаційних систем можна автоматично поліпшити організаційну структуру й хід бізнес-процесів. Для деяких випадків таке твердження є помилковим. Зокрема, у разі впровадження будь-якої наскрізної системи одержання інформації й обміну даними наявні процеси отримують додаткові елементи регламентацій. Навіть за умови проведення попереднього аналізу й оптимізації виробничих процесів і структур вони будуть оптимальними лише на момент впровадження системи. Саме тому в роботі [9] стверджується про необхідність відходу від жорстких методів структурування, орієнтованих на дані й функції, на користь методу, орієнтованого на об'єкт.

Отже, завданням формування інформаційного забезпечення логістико-орієнтованого управління буде саме пошук оптимального співвідношення між витратами створення відповідних інформаційних систем, напрямками стратегічної регламентації діяльності, ступенем достовірності й оперативності отримуваних даних та поширенням їх у структурі підприємства (рис. 1).

Розробляючи систему інформаційного забезпечення логістико-орієнтованого управління підприємством, окремо слід враховувати, що в умовах інформаційного суспільства кожне підприємство буде діяти в певному інституціональному середовищі, в якому будуть встановлені зв'язки «кожен з кожним» [10].

Отже, й облікова система повинна орієнтуватися на задоволення інформаційних потреб співробітництва (партнерства). При цьому, як стверджується у роботі [11], поведінка економічних об'єктів є обмежено раціональною завдяки існуванню певної асиметрії інформації та значної вартості оперативного отримання стратегічно важливої інформації. Тобто, облікова система повинна розглядатися у вигляді інтегрованих комунікацій між підприємством і зовнішнім середовищем. Метою ж інформаційної взаємодії буде, погоджуючись з [4], гармонізація інтересів підприємства та інтересів суб'єктів зовнішнього оточення, при чому активну роль відіграватимуть усі учасники взаємодії.

Таким чином, забезпечення розвитку промислового підприємства потребує формування певної інформаційної підтримки, яка складатиметься з визначення переліку необхідних даних, інформації й знань та формування засобів їх інтеграції до системи прийняття рішень. Підґрунтям для цього буде відповідним чином організоване інформаційне забезпечення, головним завданням якого є формування контрольно-обліково-аналітичної системи, за допомогою якої можна було б організувати збирання й реєстрацію інформації щодо витрат допоміжних (обслуговуючих) бізнес-процесів (далі – логістичних витрат) та аналізувати їх ефективність. Причому принципова відмінність організації інформаційного забезпечення логістико-орієнтованого управління полягатиме в тому, що облік уже не розглядається як система фіксації місцезнаходження компонента виробу в кожний момент часу в конкретному місці, а розглядається як система, що відстежуватиме входи й виходи процесів та їх окремих елементів з одночасним встановленням правил реагування на відхилення. При формуванні інформаційного забезпечення логістико-орієнтованого управління можна погодитися з А. А. Пилипенко [1], який стверджує, що основу організації облікової системи становитиме розробка процесних поточкових моделей – моделей, що описують процес послідовного перетворення в часі наскрізного матеріального потоку підприємства в ході реалізації будь-якої функції. Основний наголос робиться на структуруванні інформаційної системи логістико-орієнтованого управління відповідно до бізнес-процесів підприємства, а не відповідно до його організаційно-штатної структури.

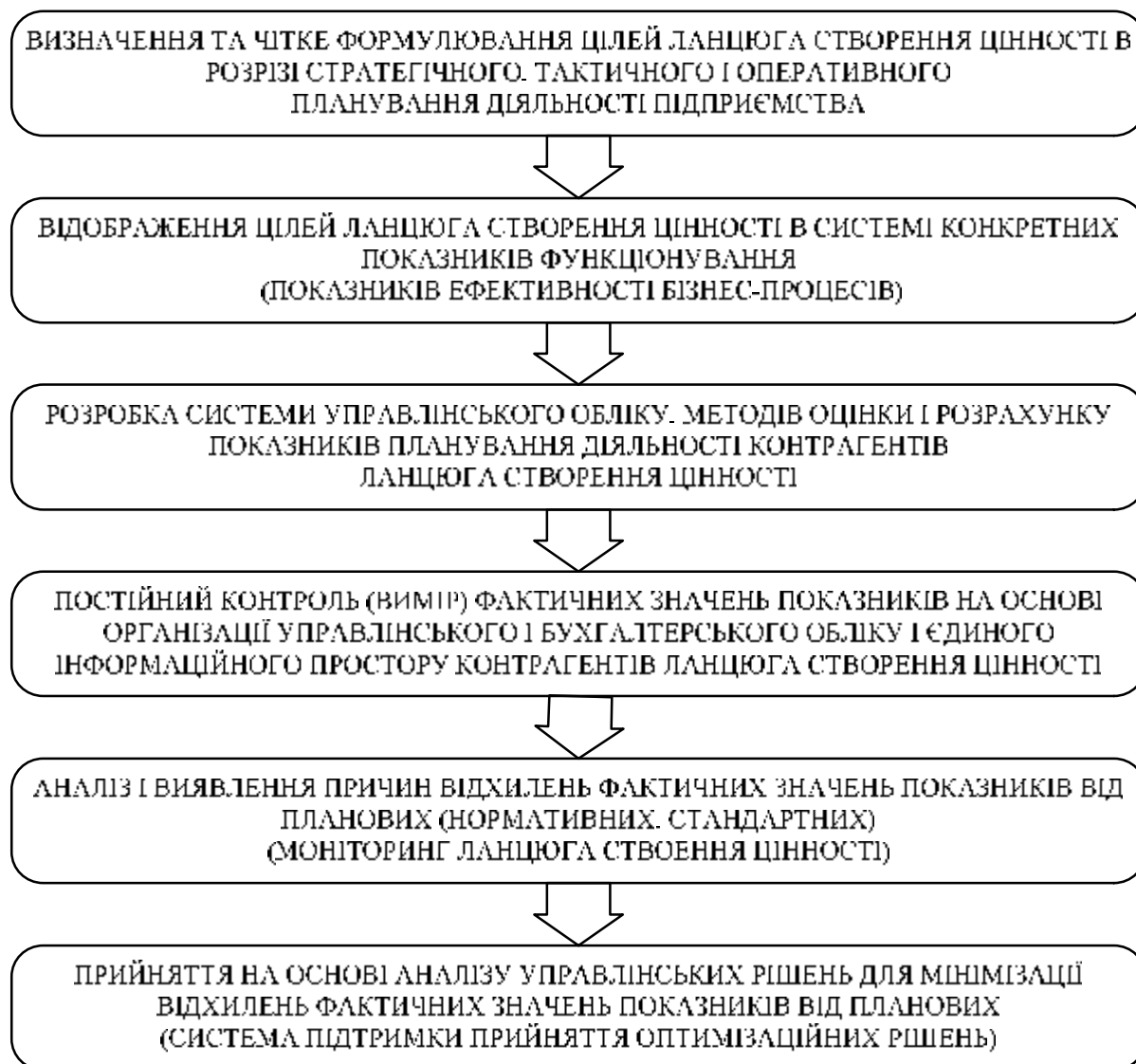

Рис. 1. Завдання формування системи інформаційного забезпечення логістико-орієнтованого управління підприємством

Очевидним є той факт, що для підтримки необхідного рівня конкурентоспроможності підприємства потрібні істотні зміни й модернізація всіх аспектів його функціонування. Ефективність впровадження логістичного підходу до управління визначається, в першу чергу, якістю інформаційної бази, на яку спиратиметься його аналітичний інструментарій. Задля цього необхідна переорієнтація на процеси наявних облікових підсистем. При цьому слушним є твердження А. Н. Марюти [12] відносно такої організації управлінських процесів, коли процеси не прив'язуються до конкретного виробу (об'єктна організація), а динамічно змінюються відповідно до умов господарювання й потреб споживача (так звана реконфігурація ланцюгів постачань [13]).

За таких умов функціонування підприємства основу формування інформаційного забезпечення ефективного впровадження логістичного підходу становитиме розробка процесних потокових моделей. При цьому простий опис послідовності виконання дій не дає потрібної інформації про результати їх виконання. Тут необхідним є здійснення ряду підготовчих заходів, а саме:

- 1) ідентифікація допоміжних (обслуговуючих) бізнес-процесів;
- 2) формування центрів витрат на здійснення логістичних операцій;
- 3) вибір рушіїв (причин) логістичних витрат;
- 4) визначення способу віднесення логістичних витрат на кінцеві об'єкти.

Традиційні методи обліку, що спрямовані на визначення витрат за функціональними сферами, не дозволяють виділити логістичні витрати, які виникають у ході здійснення наскрізного процесу, і

не дозволяють формувати інформацію про найбільш значущі витрати й характер взаємодії між ними. При цьому обчислюються тільки витрати, пов'язані з виконанням окремих функцій за існуючими функціональними підрозділами (рис. 2).

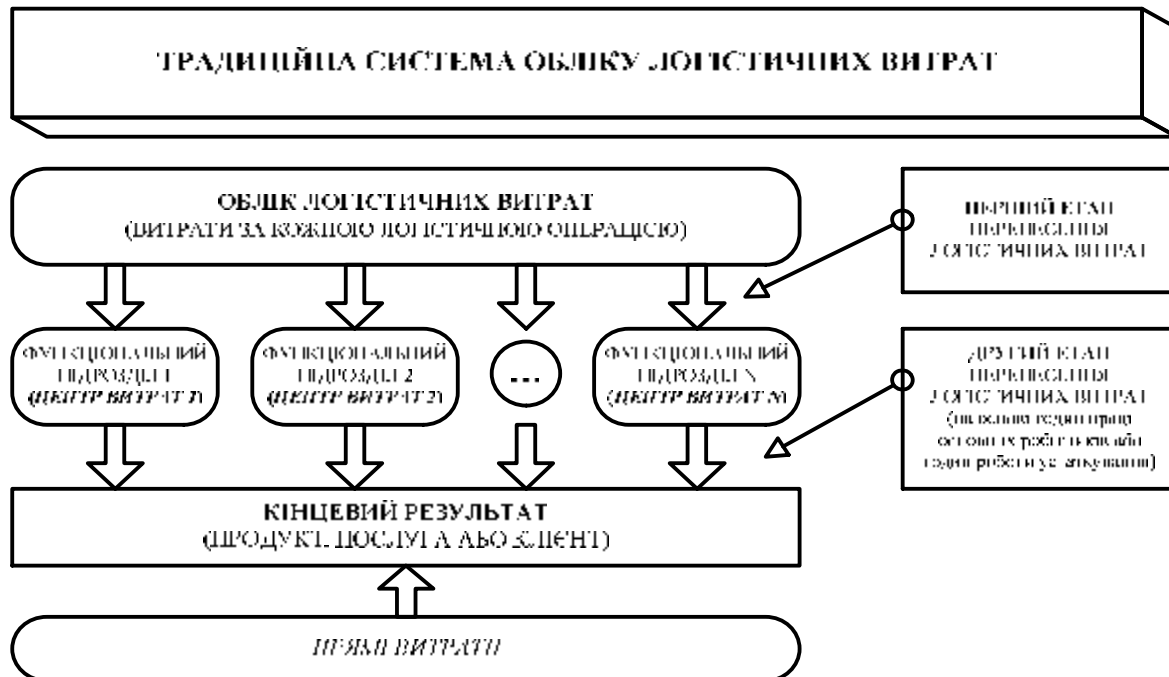

Рис. 2. Традиційна система обліку витрат за виконуваними функціями

Як видно з рис. 2, традиційні системи обліку не здатні всебічно охопити всю складність взаємозв'язків, які виникають на сучасному підприємстві між основними та допоміжними (обслуговуючими) бізнес-процесами.

Для більш повного і точного виміру логістичних витрат маємо удосконалити існуючу систему обліку через запропонування поопераційної системи обліку логістичних витрат за бізнес-процесами (рис. 3). Одна з головних відмінностей поопераційної системи обліку логістичних витрат, що пропонується, – це процесний підхід до організації обліку витрат.

Вибір саме поопераційної системи як методу вдосконалення інформаційної системи обліку логістичних витрат пояснюється такими передумовами, як: значна частка непрямих витрат у загальній собівартості вимагає її найбільш точного обліку й розподілу; групування непрямих витрат за бізнес-процесами відповідає особливостям більшості типів виробництва, де значні витрати часу припадають на підготовку виробничої документації, внутрішнє переміщення, контроль якості тощо. Поопераційна система калькулювання ґрунтується на постулаті, що продукція не є причиною виникнення витрат, а є причиною здійснення операцій, в результаті яких виникають витрати. Це метод обліку витрат, в основі якого знаходиться поняття бізнес-процесів, регламентованих операцій, які споживають ресурси.

Загальною основою застосування поопераційної системи є розподіл бухгалтерських даних щодо логістичних витрат на кінцеві продукти або послуги через бізнес-процеси підприємства.

Представлена на рис. 3 поопераційна система обліку логістичних витрат передбачає встановлення для кожного бізнес-процесу бази розподілу, яка пояснює причину витрат та визначає інтенсивність використання ресурсів. Тут база розподілу – це причина або фактор, що найбільш адекватно відбиває перерозподіл витрат між задіяними об'єктами; визначає спосіб розподілу логістичних витрат на кінцевий об'єкт (продукція, послуга або клієнт).

Основним інструментом оптимізації логістичних витрат є детальний опис допоміжних (обслуговуючих) бізнес-процесів через ідентифікацію виконуваних функцій і операцій та визначення рушіїв (факторів) використання ресурсів, тобто з'ясування причинно-наслідкових зв'язків з кінцевими результатами діяльності (основними бізнес-процесами).

Логіка формування інформаційного забезпечення ефективності застосування логістичного підходу зображена на рис. 4.

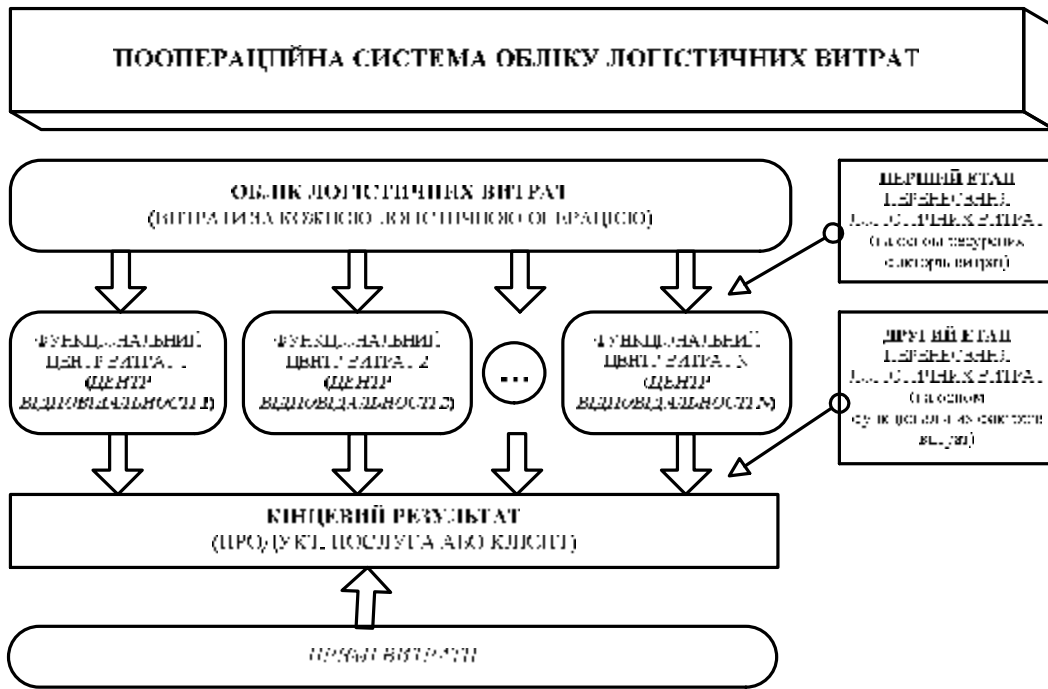

Рис. 3. Поопераційна система обліку логістичних витрат за бізнес-процесами

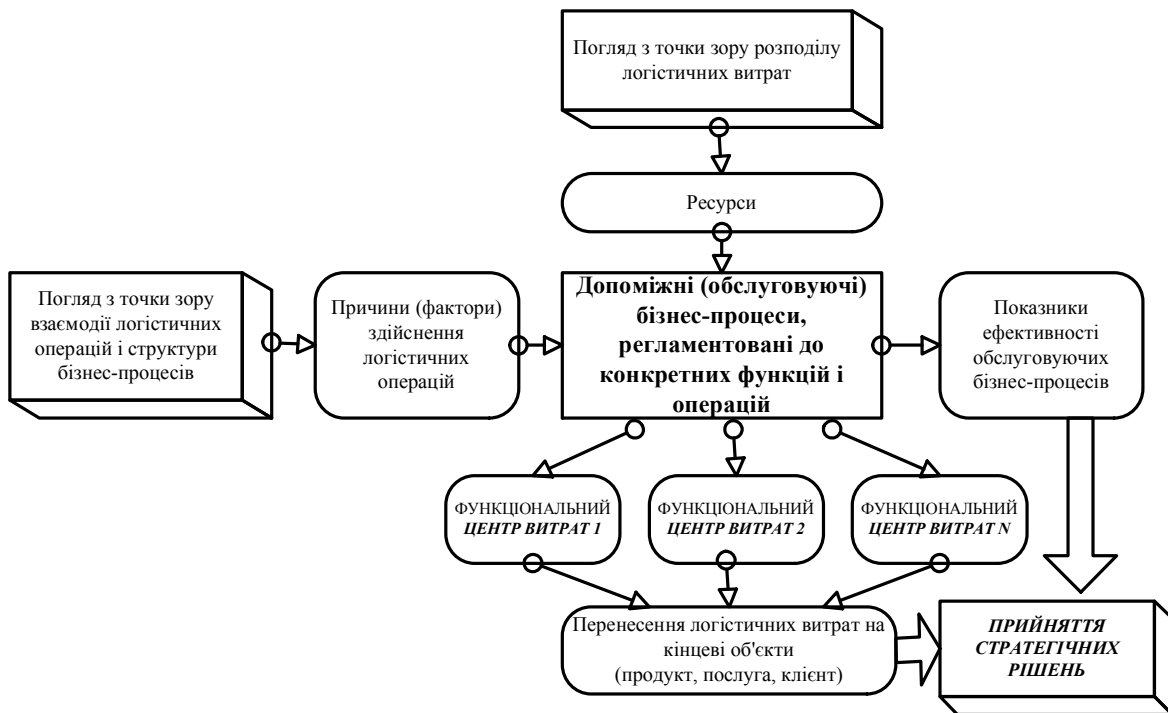

Рис. 4. Логіка формування інформаційного забезпечення логістико-орієнтованого управління промисловим підприємством

Виходячи з того, що застосування логістичного підходу до управління дозволяє повністю охопити всі аспекти побудови адаптивної мережі підприємства, плідно об'єднати всі елементи ланцюга створення цінності в єдине ціле, істотно підвищуючи ступінь взаємодії між ними, вимоги до формування інформаційного забезпечення є надто вибагливими.

З урахуванням вищевикладеного, інформаційне забезпечення ефективності застосування логістичного підходу являє собою комплексну методологію управління витратами на основі даних поопераційного обліку, яка ґрунтується на інформації про стан основних бізнес-процесів та їх взаємозв'язку з допоміжними (обслуговуючими) процесами.

Список використаної літератури

1. Пилипенко А. А. Формування обліково-аналітичного забезпечення управління витратами підприємств та їх об'єднань: [монографія] / Пилипенко А. А., Дзьобко І. П., Писарчук О. В.; за заг. ред. д.е.н., доцента А. А. Пилипенка. – Х. : Вид-во ХНЕУ, 2011. – 344 с.
2. Смирнова В. В. Информационное обеспечение развития предпринимательских структур / В. В. Смирнова, А. О. Апостолов // Экономика. Менеджмент. Підприємництво : зб. наук. праць СНУ ім. В. Даля. – 2003. – Вип. 11. – С. 294–297.
3. Бутинець Ф. Ф. Альфа і омега бухгалтерського обліку або моя болісна не словідь / Ф. Ф. Бутинець ; [за ред. проф. Ф. Ф. Бутинця]. – Житомир : Рута, 2007. – 328 с.
4. Крамчанінова М. Д. Формування системи управління промисловим підприємством в умовах стратегічного партнерства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.06.01 / М. Д. Крамчанінова ; Донець. держ. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. – Маріуполь, 2005. – 20 с.
5. Wiggers, P. (2004) IT performance management. Amsterdam: Elsevier Butterworth-Heinenmann.
6. Райзберг Б. А. Современный экономический словарь / Райзберг Б. А., Лозовский Л. Ш., Стародубцева Е. Б. – М. : ИНФРА-М, 1999. – 480 с.
7. Родкина А. Т. Информационная логистика / А. Т. Родкина. – М. : Экзамен, 2001. – 288 с.
8. Teece, D. J. (2009) Dynamic capabilities and strategic management. New York: Oxford University Press.
9. Finkelstein, C. (2006) Enterprise architecture for integration: rapid delivery methods and technologies. Boston: Artech House.
10. Шатт Дж. Г. Управление товарным потоком: Руководство по оптимизации логистических цепочек / Джеффри Г. Шатт. – Мн. : Гревцов Паблшер, 2007. – 352 с.
11. Шапиро Дж. Моделирование цепи поставок / Дж. Шапиро ; пер. с англ. ; под ред. В. С. Лукинского. – СПб. : Питер, 2006. – 720 с.
12. Марюта А. Н. Целевой экономический и управленческий анализ (контроллинг) [монография] / А. Н. Марюта, К. Ф. Ковальчук. – Днепропетровск : Системные технологии, 2005. – 342 с.
13. Salas, E. (2009) Team effectiveness in complex organizations: cross-disciplinary perspectives and approaches. New York: Routledge.

References

1. Pylypenko, A. A., Dzobko, I. P. and Pysarchuk, O. V. (2011) Formation of accounting-analytic support of cost management of enterprises and their associations. In: Pylypenko A. A. (Ed.). Kharkiv: Vyd-vo. HNEU, 344 p.
2. Smirnova, V. V. and Apostolov, A. O. (2003) Information support of entrepreneurial structures development. *Ekonomika. Menedzhment. Pidpryemnytstvo*: collection of scient. works of V. Dal SNU, (11), pp. 294–297.
3. Butynec', F. F. (2007) Alpha and omega of accounting or my painful confession. Zhytomyr: Ruta, 328 p.
4. Kramchaninova, M. D. (2005) Formation of the system of industrial enterprise management in the conditions of strategic partnership: abstract of thesis for PhD in Economics: 08.06.01. Mariupol, 20 p.
5. Wiggers, P. (2004) IT performance management. Amsterdam: Elsevier Butterworth-Heinenmann.
6. Rajzberg, B. A., Lozovskij, L. Sh. and Starodubceva E. B. (1999) Modern economic dictionary. Moscow: INFRA-M, 480 p.
7. Rodkina, A. T. (2001) Information logistics. Moscow: Ekzamen, 288 p.
8. Teece, D. J. (2009) Dynamic capabilities and strategic management. New York: Oxford University Press.
9. Finkelstein, C. (2006) Enterprise architecture for integration: rapid delivery methods and technologies. Boston: Artech House.
10. Shatt, J. G. (2007) Goods flow management: operating instructions on optimization of logistic chains. Minsk: Grevcov Pabliher, 352 p.
11. Shapiro, J. (2006) Delivery chain modeling. In: V. S. Lukinskiy (Ed.). St. Petersburg: Piter, 720 p.
12. Marjuta, A. N. and Kovalchuk, K. F. (2005) Target economic and management analysis (controlling). Dnepropetrovsk: Sistemnye tehnologii, 342 p.
13. Salas, E. (2009) Team effectiveness in complex organizations: cross-disciplinary perspectives and approaches. New York: Routledge.

Стаття надійшла до редакції 10.10.2014.